

Istungidokument

A9-0402/2023

5.12.2023

RAPORT

Euroopa ajalooteadlikkuse kohta
(2023/2112(INI))

Kultuuri- ja hariduskomisjon

Raportöör: Sabine Verheyen

SISUKORD

	lk
EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK.....	3
SELETUSKIRI	10
LISA: ÜKSUSED VÕI ISIKUD, KELLELT RAPORTÖÖR SAI SISENDMATERJALI	13
TEAVE VASTUVÕTMISE KOHTA VASTUTAVAS KOMISJONIS	14
NIMELINE LÕPPHÄÄLETUS VASTUTAVAS KOMISJONIS	15

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

Euroopa ajalooteadlikkuse kohta (2023/2112(INI))

Euroopa Parlament,

- võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklit 165,
- võttes arvesse oma 19. septembri 2019. aasta resolutsiooni, millega rõhutatakse Euroopa ajaloomälu tähtsust Euroopa tulevikule¹,
- võttes arvesse oma 2. aprilli 2009. aasta resolutsiooni Euroopa südametunnistuse ja totalitarismi kohta²,
- võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrust (EL) 2021/692, millega luuakse kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programm ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1381/2013 ning nõukogu määrus (EL) nr 390/2014³,
- võttes arvesse oma 11. novembri 2021. aasta resolutsiooni Euroopa haridusruumi kohta: ühine terviklik käsitus⁴,
- võttes arvesse oma 8. märtsi 2022. aasta resolutsiooni kultuuri, hariduse, meedia ja spordi rolli kohta rassismivastases võitluses⁵,
- võttes arvesse oma 6. aprilli 2022. aasta resolutsiooni kodanikuhariduse meetmete rakendamise kohta⁶,
- võttes arvesse oma 14. detsembri 2022. aasta resolutsiooni Euroopa kultuurivaldkonna uue tegevuskava ja rahvusvaheliste kultuurisuhete ELi strateegia rakendamise kohta⁷,
- võttes arvesse oma 21. jaanuari 2021. aasta resolutsiooni ELi soolise võrdõiguslikkuse strateegia kohta⁸,
- võttes arvesse komisjoni 18. septembri 2020. aasta teatist „Võrdõiguslik liit: ELi rassismivastane tegevuskava 2020–2025“ (COM(2020)0565),
- võttes arvesse komisjoni 14. juuni 2016. aasta teatist toetamaks vägivaldse ekstreemismi viiva radikaliseerumise ennetamist (COM(2016)0379),
- võttes arvesse 19. detsembri 1954. aasta Euroopa kultuurikonventsiooni⁹,

¹ [ELT C 171, 6.5.2021, lk 25.](#)

² [ELT C 137 E, 27.5.2010, lk 25.](#)

³ [ELT L 156, 5.5.2021, lk 1.](#)

⁴ [ELT C 205, 20.5.2022, lk 17.](#)

⁵ [ELT C 347, 9.9.2022, lk 15.](#)

⁶ [ELT C 434, 15.11.2022, lk 31.](#)

⁷ [ELT C 177, 17.5.2023, lk 78.](#)

⁸ [ELT C 456, 10.11.2021, lk 208.](#)

- võttes arvesse kultuuri- ja hariduskomisjoni tellimusel tehtud uuringut Euroopa ajaloomälu ning sellega seotud poliitika, probleemide ja perspektiivide kohta¹⁰,
 - võttes arvesse kultuuri- ja hariduskomisjoni tellimusel tehtud uuringut Euroopa identiteedi kohta¹¹,
 - võttes arvesse kodukorra artiklit 54,
 - võttes arvesse kultuuri- ja hariduskomisjoni raportit (A9-0402/2023),
- A. arvestades, et Euroopa keeruline, konfliktirohke ja kahtluse alla seatud minevik on Euroopa integratsiooni jaoks nii probleem kui ka võimalus, tunnistades, et teadev ajalooteadlikkus soodustab vastastikust mõistmist ja sallivust;
 - B. arvestades, et sool, veendumustel ja etnilisel päritolul põhinev ebaõiglus, sealhulgas antisemitismi ja romavastasuse vormis, on olnud Euroopa ajaloo osaks juba sajandeid ning see avaldab mõju nii Euroopale kui ka ülejäänud maailmale;
 - C. arvestades, et ajaloo ja ajaloolise ebaõigluse mõtestatud käsitlemine aitab tegeleda eri vormis sallimatuse ja ebavõrdsuse probleemidega ning luua kaasavamaid ühiskondi;
 - D. arvestades, et ajalugu ei tohi kunagi poliitilistel eesmärkidel käsitleda suhtelisena, moonutada ega võltsida;
 - E. arvestades, et ajaloo eitamine ja selle muul viisil kallutatud tõlgendamine kujutavad endast suurt ohtu, mis tekitab usaldamatust ja konflikte inimeste ja rahvaste vahel ning kahjustab pingutusi toetada ajaloolist õiglust ja leppimist;
 - F. arvestades, et minevikuga tegelemine nõuab nii ajalookäsitustes kui ka poliitilises sfääris ülimat erapooletust ja objektiivsust;
 - G. arvestades, et ajaloomälu kätkeb endas teatavat subjektiivsust, kuna minevikusündmuste mäletamise ja tõlgendamise viisi valik sõltub paratamatult väärtushinnangutest;
 - H. arvestades, et kuigi on olemas ajaloolised faktid, mis põhinevad professionaalsel ajalootööl, sealhulgas teadusuuringud, õpetamine ning allikate ja ajaloomälestiste säilitamine, ei ole ühte ühtset, vaieldamatut ja igikestvat ajaloolist tõde, mille üks konkreetne rühm või rahvas saaks monopoliseerida ja mida üksnes enda omaks pidada või kasutada teiste inimeste, rahvaste või riikide olemasolu eitamiseks;
 - I. arvestades, et interdistsiplinaarsed lähenemisviisid ja konteksti asetamine on ajaloohariduse olulised elemendid, mis tuleb siduda Euroopa kodanikuhariduse ning vahetus- ja liikuvusprogrammidega;

⁹ Vt <https://rm.coe.int/168006457e>.

¹⁰ [Uuring „European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives“ \(Euroopa ajaloomälu: poliitika, probleemid ja perspektiivid\) \(teine väljaanne\), Euroopa Parlament, liidu sisepoliitika peadirektoraat, poliitikaosakond B – struktuuri- ja ühtekuuluvuspoliitika, aprill 2015.](#)

¹¹ [Uuring „European Identity“ \(Euroopa identiteet\), Euroopa Parlament, liidu sisepoliitika peadirektoraat, poliitikaosakond B – struktuuri- ja ühtekuuluvuspoliitika, aprill 2017.](#)

- J. arvestades, et kriitilise ajalooteadlikkuse edendamine piiriülelset hariduslike ja muude vahendite abil on eurooplaste jaoks keskse tähtsusega, et mõista oma minevikku ja sellega toime tulla, tegeleda usaldusväärselt olevikuga ja töötada ühise tuleviku nimel;
- K. arvestades, et Euroopa ajalooteadlikkus tähendab nii individuaalset kui ka kollektiivset võimet ja oskust ajaloost aru saada, seda kriitiliselt hinnata ja analüüsi teel sellest õppida ning see hõlbustab mineviku, oleviku ja tuleviku tiheda seotuse ja vastastikuse sõltuvuse tunnustamist;

Euroopa mineviku käsitlemine ohu ja võimalusena

1. tunnistab, et Euroopa rahvaste ja riikide erinev ja sageli vastuoluline ajalugu muudab pingutused tegeleda ajaloo poliitilisel tasandil keeruliseks ja potentsiaalselt ohtlikuks ettevõtmiseks ning et katsed suunata minevikusündmuste mälestamise ja tõlgendamise viise osutuvad alati keeruliseks;
2. rõhutab põhimõtte *historia magistra vitae* (ajalugu on elu õpetaja) potentsiaali ja on eeskätt seisukohal, et Euroopa ajaloo traagilised ajajärgud ja sünged tahud ei ole mitte ainult selliste varasemate vigade jõuline meeldetuletus, mille kordamist tuleb vältida, vaid ka üleskutse töötada ühiselt demokraatlike ja kaasavate ühiskondade suunas liidus ja kogu maailmas;
3. on seisukohal, et vastutustundlik, tõenduspõhine ja kriitiline ajalookäsitlus, mis keskendub ühistele Euroopa väärtustele, on iga demokraatliku poliitilise organi vältimatu eeltingimus, et suurendada praeguste ja tulevaste põlvkondade teadlikkust nii varasematest saavutustest kui ka eksimustest, tugevdada enesepeegelduslikku avalikku arutelu ning edendada mõistmist ja leppimist teatavate sotsiaalsete rühmade ja rahvaste seas ja riikides ning ka nende vahel;

Euroopa Liidu minevikupoliitika kriitiline hindamine

4. rõhutab vajadust anda aus hinnang ELi minevikupoliitikale, mille abil liit on püüdnud suurendada Euroopa projekti legitiimsust, tugevdada Euroopasse kuulumise tunnet ja edendada selle rahvaste rahumeelset kooseksisteerimist, ühtaegu tunnustades nii saavutusi kui ka tunnistades praegusi puudusi ning uurides viise, kuidas kodanikke on julgustatud minevikuga tegelema;
5. tunnistab mitmeid varasemaid ja praegusi, ühist Euroopa ajaloomälu edendavaid Euroopa tasandi algatusi, sealhulgas holokausti mälestuspäev, üleeuroopaline totalitaarsete ja autoritaarsete režiimide ohvrite mälestuspäev, spetsiaalse ajaloomälu tegevussuuna kehtestamine varasemas programmis „Kodanike Euroopa“ ning praeguses kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmis ning mitu Euroopa Parlamendi resolutsiooni, näiteks 2. aprilli 2009. aasta resolutsioon Euroopa südametunnistuse ja totalitarismi kohta ning 19. septembri 2019. aasta resolutsioon, millega rõhutatakse Euroopa ajaloomälu tähtsust Euroopa tulevikule;
6. väljendab muret selle pärast, et Euroopas, sealhulgas Lääne- ja Ida-Euroopa, aga ka Euroopa teatud osade riikide ja rahvaste vahel, on jätkuvalt varjatud konkurents ja osaline vastuolu erinevate mäluraamide ja mälukultuuride vahel; rõhutab, et kõigil Euroopa riikidel on nii ühised kui ka erinevad kogemused, mis on osa ühisest Euroopa

ajaloost; tunnistab natsistlike, fašistlike ja kommunistlike totalitaarsete režiimide, aga ka kolonialismi ajal toime pandud kuritegusid ning nende kuritegude rolli ajalooliste arusaamade kujundamisel Euroopas; rõhutab vajadust ületada olemasolevad piirkondlikud ja ideoloogilised lõhed ajaloo teadlikkuses Euroopa riikide ja rahvaste vahel, et luua ühine alus dialoogiks ning vastastikuseks mõistmiseks ja austuseks;

7. tunnistab, et mineviku õudused toimivad n-ö negatiivse alusmüüdina ja annavad Euroopa rahuprojektile tugeva eesmärgitunde, kuid tunnistab siiski, et see, et liidu jaoks on eelkõige oluline jutustada endast lugu, vastandatuna sellele, mida ta ei ole, kätkeb ohtu, et toetatakse teleoloogilist ja lihtsustatud mustvalget ajalookäsitust, mis võib takistada Euroopa keerulise mineviku täielikult teadlikku mõistmist ning vähendada motivatsiooni võidelda stereotüüpide vastu ja seada kahtluse alla eri riikide ajaloo vääramatuid tõekspidamisi;

Teadva ajaloo teadlikkuse saavutamine Euroopas

8. tunnistab vajadust Euroopa ajaloo laiema ja terviklikuma mõistmise järele, et tekiks kriitiline ja enesepeegelduslik Euroopa ajaloo teadlikkus, eelkõige laiendades praeguste Euroopa mälu algatuste rõhuasetust, võttes igakülgse arvesse ka seni alaesindatud rühmi, ning edendades uuenduslikke ajaloo õpetamise viise;
9. rõhutab, kui oluline on loobuda Euroopa mälu kultuurist, mis on valdavalt suunatud ülalt alla ja mille eesmärk on määrata kindlaks, mida eurooplased peaksid mäletama, ning liikuda alt üles suunatud ja kodanikest lähtuva mälu kultuuri suunas, mis põhineb ühistel Euroopa põhimõtetel ja väärtustel, keskendudes sellele, et arendada suutlikkust mineviku kriitiliseks läbitöötamiseks kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja Euroopa tasandil, kaasates kodanikuühiskonna organisatsioone;
10. tunnistab, et ülioluline on käsitleda Euroopa minevikku Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 sätestatud Euroopa põhiväärtuste ning nende väärtuste aluseks olevate eetiliste ja filosoofiliste traditsioonide alusel ning luua avatud aruteluruum, mis võimaldab tegeleda ka riikide ajaloo keeruliste tahkudega ning loob vastastikust mõistmist ja leppimist nii Euroopa riikides kui ka nende vahel, aga ka Euroopa riikide ja ülejäänud maailma vahel;
11. on seisukohal, et vabadus õpetada, õppida ja viia läbi teadusuuringuid, sealhulgas vaba juurdepääs arhiividele ja allikatele ning vaba kunstiline eneseväljendus, on demokraatlikus ühiskonnas erapooletute ja tõenditel põhinevate teadmiste loomise ja levitamise ning eelkõige ajaloo kriitilise käsitlemise eeltingimus; kutsub komisjoni ja liikmesriike üles kaitsma neid vabadusi, mis on praegu ohus, eelkõige mäletamist käsitlevate õigusnormide väärkasutamise juhtumite tõttu, tehes seda muu hulgas ELi õigusriigi mehhanismi abil;
12. rõhutab hariduse keskset tähtsust ja kutsub liikmesriike üles ajakohastama praegusi õppekavu ja õpetamismeetodeid, et nihutada kese riigi ajaloolt Euroopa ja maailma ajaloole ning võimaldada panna suuremat rõhku riikideülelele ajaloomõistmisele, eelkõige võimaldades käsitleda ajalugu mitmest vaatenurgast ning toetades vastavaid õpetamisstiile, mis soosivad analüüsi ja arutelu teadmiste ülekandmise üle ning mille üldeesmärk on tagada, et õpilased õpiksid seda, kuidas mõelda, mitte seda, mida mõelda;

13. rõhutab, kui oluline on õppida Euroopa integratsiooni, liidu ajaloo, institutsioonide ja põhiväärtuste ning Euroopa kodakondsuse kohta, et kujuneks välja Euroopa ühtekuuluvustunne; nõuab, et Euroopa ajalugu ja Euroopa integratsiooni õpetataks ülemaailmsest kontekstist lähtuvalt ning et Euroopa kodanikuharidus muutuks riiklike haridussüsteemide lahutamatuks osaks; tunnustab ELi tasandil tehtud pingutusi, et parandada teadmisi liidust ja selle ajaloost, sealhulgas nn Jean Monnet' meetmed; kutsub komisjoni ja liikmesriike üles tegema muu hulgas Euroopa haridusruumi võrdõiguslikkuse ja väärtuste tööühma kaudu tööd selle nimel, et saavutada konkreetseid tulemusi Euroopa ajalooteadlikkuse arendamisel, ning töötama ühiselt välja õppetöös kasutatava ELi õpperaamatu, mis sisaldab Euroopa ajaloo õpetamiseks ühiseid suuniseid ning erapooletuid fakte ja arvandmeid;
14. on seisukohal, et šovinism, soolised stereotüübid, võimu asümmeetria ja struktuuriline ebavõrdsus on Euroopa ajaloos sügavalt juurdunud, ning peab kahetsusväärseks, et ajaloo õpetamisel puudub piisavalt mitmekultuuriline ja sootundlik lähenemisviis; peab hädavajalikuks tegeleda naiste ja teiste alaesindatud ühiskonnarühmade tõrjutusega ajaloos ning kutsub liikmesriike üles pöörama neile riiklikes õppekavades suuremat tähelepanu;
15. rõhutab, et ajalooõpetus peab olema interdistsiplinaarne ja interseksionaalne ning selles tuleb rakendada uuenduslikku ja õppijakeskset pedagoogikat, nagu interaktiivne, narratiivne ja kogemuspõhine lähenemisviis kõigi põlvkondade jaoks, kasutada terviklikku allikate, tehnoloogiate ja õppematerjalide kogumit, sealhulgas piiriüleseid ja eri riike hõlmavaid ajalooõpikuid ja suulist ajalugu, ning edendada analüütilist ja kriitilise mõtlemise oskust;
16. tunnustab õpetajate keskset rolli ajalooliste faktide mõistmiseks ja kriitiliseks hindamiseks vajaliku pädevuse loomisel ja edasiandmisel ning rõhutab, kui oluline on, et õpetajad saaksid nii piisavat koolitust kui ka täiendaksid end pidevalt kutsealaselt, sealhulgas vastastikuse õppe ja parimate tavade jagamise kaudu nii riiklikul kui ka riikidevahelisel tasandil; rõhutab sellega seoses programmi „Erasmus+“ Teacher Academy lisaväärtust;
17. kutsub liikmesriike üles pakkuma spetsiaalseid (ajaloo) õppematerjale ja õpetajakoolitust, mis võimaldab õpetajatel keskenduda paremini ajaloo riikidelestele aspektidele ja mitmetahulisusele, annab edasi asjakohast didaktikat ja tänapäevase õpetamise põhimõtteid ning on suunatud eelkõige eneseanalüütiliste noorte kujundamisele;
18. rõhutab, et andmete kogumine ning meetodite ja vahendite võrdlemine ja hindamine on ajaloo õpetamise seisukohast väga väärtuslik, ning peab kiiduväärseks sellele valdkonnale keskendunud valitsus- ja valitsusväliste organisatsioonide, sealhulgas Euroopa Nõukogu Euroopa ajaloo õpetamise vaatluskeskuse ja Euroclio tööd; rõhutab, et vaatluskeskuses peab osalema rohkem ELi liikmesriike;
19. tunnustab muuseumide potentsiaali käsitleda kriitiliselt Euroopa vastuolulist ajalugu kui vahendit mineviku tundaõppimiseks ja ajalooteadlikkuse suurendamiseks, eelkõige Euroopa Ajaloo Maja kui juhtprojekti, mille jaoks tuleks teha kättesaadavaks piisavad vahendid, et tagada Euroopa üldsuse laiem teavitamine;

20. rõhutab, kui oluline on säilitada Euroopa rikkalikku kultuuri- ja ajaloopärandit ning mälestisi, eelkõige kriitilise ajalooteadlikkuse loomise vahendina, kui neid ei kuritarvitata ideoloogilistel eesmärkidel, ning rõhutab seda, milline võib olla Euroopa kultuuripärandi märgise ning nii ainelist kui ka vaimset Euroopa pärandit edendavate sõltumatute institutsioonide roll selles valdkonnas; julgustab liikmesriike pingutama rohkem selle nimel, et määrata kindlaks demokraatiaga seotud mälestised, eelkõige need, mis on seotud alaesindatud rühmadega, ja neid mälestisi kaitsta; rõhutab Europeana potentsiaali Euroopa digitaalse raamatukogu, arhiivi, muuseumi ja haridusplatvormina;
21. tunnistab digitaalmeedia potentsiaali ja järjest suuremat digiüleminekut hariduses, väljendades samas sügavat muret selle pärast, et digikanaleid kuritarvitatakse üha enam poliitilise manipuleerimise ja desinformatsiooni levitamise eesmärgil, sealhulgas seoses ajalooaga, nagu on toonud esile Venemaa ajalooline revisionism, mis käib kaasas Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõjaga; kutsub komisjoni ja liikmesriike üles suurendama pingutusi meediapädevuse ja digikirjaoskuse edendamiseks ning tagama õpetajatele ja õpilastele piisavad oskused ja vahendid, mis hõlbustavad faktidel põhinevat ajalooõpetust ning võimaldavad neil tuvastada, konteksti asetada ja analüüsida traditsioonilisi ja tänapäevaseid ajalooallikaid;
22. rõhutab, et piiriülese õpirände võimalused, mida pakuvad Euroopa programmid ja muud liikuvuskavad, soodustavad ideede vahetamist ning suurendavad üldteadmisi ja kultuuridevahelist mõistmist, aidates kõrvaldada riigisiseseid tõkkeid ning paremini mõista minevikku ja olevikku;
23. kutsub komisjoni ja liikmesriike üles tõhustama kriitilise ja enesepeegeldusliku Euroopa ajalooteadlikkuse edendamiseks praegu Euroopa tasandil kättesaadavaid vahendeid, eelkõige programmi „Erasmus+“, mis toetab liikuvust ja kultuuridevahelist õpet kui peamisi vahendeid teiste kultuuride ja rahvaste mõistmise parandamiseks, aga ka kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi, mis toetab riikideüleseid ajaloomälu projekte ja edendab kodanikuaktiivsust;
24. nõuab, et Euroopa institutsioonid, liikmesriigid, kandidaatriigid ja tulevased kandidaatriigid, haridusasutused ja kodanikuühiskonna osalejad pingutaksid rohkem selle nimel, et soodustada leppimist, hoiduda katsetest kasutada ajalugu poliitilistel eesmärkidel ning võidelda ajaloo revisionismi ja eitamise vastu nii Euroopa Liidus kui ka mujal; tuletab meelde nende aspektide tähtsust liidu tulevaste laienemiste seisukohast;

Minevikupärandi ja ELi tuleviku perspektiiv

25. pooldab ideaali, et mälukultuur ja ajalooteadlikkus põhinevad minevikukäsituses ühistel Euroopa väärtustel ja tavadel, vältides samal ajal ajaloo põhjendamatu ühtlustamist või lihtsustamist;
26. väljendab lootust, et tänu ajaloo ja ajaloolise vastutuse kriitilisele eneseanalüüsile riiklikul tasandil võib tekkida tõeliselt euroopalik analüüsiv Euroopa mineviku diskursus ja sealjuures ei kuritarvitata ajalugu võimupoliitilistel eesmärkidel ning et tänu ühisele ajalootööle kujuneb Euroopa rahvastest ühisel saatusel põhinev ühendus;

27. kujutleb, et kollektiivsed mälestused aitavad lõppkokkuvõttes tekkida Euroopa avalikul ruumil, kus mäluksuurid täiendavad üksteist, mitte ei konkureeri omavahel, ja sulanduvad selles ning et edaspidi ei tegeleta ajalooküsimustega mitte poliitilisel, vaid kodanikuühiskonna tasandil;

o

o o

28. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon nõukogule ja komisjonile.

SELETUSKIRI

Käesolev raport¹ põhineb peamiselt kahel Euroopa Parlamendi kultuuri- ja hariduskomisjoni tellitud uuringul, mis käsitlevad Euroopa ajaloomälu seotud poliitikat, probleeme ja perspektiive ning Euroopa identiteeti², ning selle tähelepanu keskmes on ajalooteadlikkuse kontseptsioon.

Ajalooteadlikkuse põhiväärtus tuleneb eeldusest, et ajaloo tundmine ei ole mitte ainult väärtus omaette, vaid kujundab meie arusaama olevikust ja suunab meid ka tuleviku kujundamise püüdlustes.

Ajalooteadlikkus aitab meil tõlgendada minevikku, aga ka mõista, kes me oleme ja kus me ajas asume. Teisisõnu aitab ajalooteadlikkus arendada teadlikkust mineviku suhtes ja minevikku mõista ning suurendab ka meie kui eurooplaste eneseteadlikkust ajaloo suhtes.

Mineviku kriitiline läbivaatamine ei tohiks siiski piirduda autoritaarsete ja totalitaarsete režiimide ohvrite rõhutamisega; selle käigus peaks hindama ümber kõik Euroopa ajaloo sünged tahud, sealhulgas kolonialism, rassism, inimõiguste rikkumised ja ajalooline sool põhinev ebaõiglus.

Seda silmas pidades on Euroopa Parlamendi käesolev raport Euroopa ajalooteadlikkuse kohta jagatud neljaks osaks:

- esimeses osas („Euroopa mineviku käsitlemine ohu ja võimalusena“) tunnistatakse, kui oluline on käsitleda ajalugu vastutustundlikult ja kriitiliselt vältimatu aspektina ning olemusliku vajadusena õppida meie varasematest kogemustest;
- teises osas („Euroopa Liidu minevikupoliitika kriitiline hindamine“) rõhutatakse ohtu, et toetatakse teleoloogilist ja lihtsustatud ajaloo narratiivi, milles mineviku õudusi kasutatakse Euroopa integratsiooni negatiivse alusmüüdina;
- kolmandas osas („Teadva ajalooteadlikkuse saavutamine Euroopas“) käsitletakse eesmärki saavutada Euroopas teadev ajalooteadlikkus ja tuuakse välja võimalused selle saavutamiseks;
- neljas ja viimane osa („Minevikupärandi ja ELi tuleviku perspektiiv“) hõlmab ideed uuest mäluksuurist, mis toetab ühistel Euroopa väärtustel ja tavadel põhinevat ajalooteadlikkust.

1. Euroopa mineviku käsitlemine ohu ja võimalusena

Nagu Jacques Delors mitmel korral õigesti märkis, ei saa Euroopa kodanikud „armuda

¹ Parlamendi kultuuri- ja hariduskomisjoni raportile lisatud seletuskirja muudeti veidi pärast parlamendikomisjonis 28. novembril 2023 toimunud hääletust ja algselt määratud raportööri tagasiastumist.

² Prutsch, Markus J., „European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives“ (Euroopa ajaloomälu: poliitika, probleemid ja perspektiivid) (2. väljaanne), Euroopa Parlament, liidu sisepoliitika peadirektoraat, Brüssel, 2015; Prutsch, Markus J., „European Identity“ (Euroopa identiteet), Euroopa Parlament, liidu sisepoliitika peadirektoraat, Brüssel, 2017.

ühtsesse turgu“ (1989)³. Selleks et arendada ühtekuuluvustunnet, on töö kollektiivse mälu ga hädavajalik, kuna kollektiivne mälu on rühmaidentiteedi kujunemise ja tugevdamise keskne aspekt.

Kuid üht konkreetset Euroopa kollektiivset mälu ei ole olemas. Euroopa Liidu rahvaste ja inimeste mälestused on täis sõdu, konflikte ja vaidlusi. Kollektiivse mälu kujunemiseks peame seega alustama minevikuga tegelemise ja sellega leppimise protsessi (*Vergangenheitsbewältigung*), eelkõige selleks, et tegeleda minevikuga kriitiliselt ja tähenduslikult nii liikmesriikide kui ka ELi tasandil.

2. Euroopa Liidu minevikupoliitika kriitiline hindamine

Ajaloo seisukohast ei tohiks me pidada Euroopat homogeeneks tsivilisatsiooniks ja geopoliitiliseks ruumiks, nagu Norbert Elias täheldas juba 1939. aastal⁴. Euroopa mälupoliitika lõppeesmärk ei ole arendada kujuteldavat ühist minevikutunnet, vaid luua selge suund ELi tulevikule ja tugevdada Euroopa ühtekuuluvustunnet.

Giorgio Agamben väidab õigesti, et kui Euroopa ideel on tähendus, seisneb see selles, et eurooplased „saavad juurdepääsu oma tõele ainult ennast oma minevikuga vastamisi seades ja õiendades arved oma ajaloo ga“⁵.

EL on kahtlemata teinud teadlikke pingutusi selle nimel, et tulla toime Euroopa mineviku keeruliste tahkudega, ta töötab ajaloomälu kallal ja eraldab selle saavutamiseks märkimisväärseid vahendeid.

Kuigi ELi ametlikes aruteludes viidatakse sageli minevikule, ei ole neid mineviku keerulisi tahke Euroopa tasandil siiski piisavalt laialt ja igakülgselt kaalutletult käsitletud.

3. Teadva ajalooteadlikkuse saavutamine Euroopas

Et saavutada teadev ajalooteadlikkus, tuleb kõigepealt hoiduda Euroopa kollektiivse mälu rajamisest üksnes ühele negatiivsele alusmüüdile, kuna see takistab mineviku kriitilist uurimist.

Euroopa Liit on ühisel saatusel põhinev ühendus (*Schicksalsgemeinschaft*) ja seda tuleks ka mõista sellisena, mitte ühendusena, millel on üks ühine kollektiivne mälu. Just nii on vaja näha eurooplaste ajaloolist teekonda.

Siin peitub ajalooteadlikkuse tähtsus: see on sobiv vahend, mis aitab meil kujundada käsitust, kuidas me ajalugu mõistame ja sellega seostume; see aitab teadvustada meie olude ajaloolisust. Teisisõnu aitab see arendada võimet tõlgendada ja tunnustada minevikku ajaloo vormis. Ajalooteadlikkus suurendab võimet kasutada kogemusi ning mõista praegusi olukordi

³ Delors, Jacques, „Statement on the broad lines of Commission policy presented by Jacques Delors, President of the Commission, to the European Parliament and reply to the ensuing Parliamentary debate“ (Komisjoni presidendi Jacques Delorsi komisjoni poliitika põhisuundi käsitlev avaldus Euroopa Parlamendile ja vastus järgnenud arutelule parlamendis), Euroopa Ühenduste bületään, lisa 1/89, Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, Luxembourg, 1989, lk 6.

⁴ Vt Elias, Norbert, *Über den Prozeß der Zivilisation* (2. kd), Verlag Haus zum Falken, Basel, 1939.

⁵ Agamben, Giorgio, *Creation and Anarchy: the Work of Art and the Religion of Capitalism* (tõlkinud Adam Kotsko), Stanford University Press, Stanford, California, (2019 [1942]), lk 8.

ja samastumist⁶. Ajalugu ei ole mineviku faktide summa, vaid tähendus, mis tekib pärast käsituste kujundamist ja faktide läbitöötamist. Võib väita, et ajalugu on eneseteadlikkus.

4. Minevikupärandi ja ELi tuleviku perspektiiv

Ajaloomäluga töötamist ELi tasandil ei tohi kasutada pehme jõuna poliitiliste seisukohtade väljendamiseks või poliitiliste huvide kaitsmiseks. Pigem on ajaloole mõtlemine ja selle kallal töötamine teatav olevikule ja tulevikule orienteerumise vorm⁷. Seega peaks ajaloo õppimise peamine eesmärk olema ajalooteadlikkuse kujundamine nii kollektiivselt kui ka individuaalselt.

Üldiselt toetab raport ideaali, et mälukultuur ja ajalooteadlikkus põhinevad minevikukäsituses ühistel Euroopa väärtustel ja tavadel, vältides samal ajal ajaloo lihtsustamist.

⁶ Popa, Nathalie, „How Meaning Making Cultivates Historical Consciousness: Identifying a Learning Trajectory and Pedagogical Guidelines to Promote It“ (Täheanduse mõtestamine suurendab ajalooteadlikkust. Õppimise suuna kindlakstegemine ja pedagoogilised juhised selle soodustamiseks), *The Social Studies* 114:4, 2023, lk 139–159, siin lk 142f.

⁷ Nordgren, Kenneth, „Boundaries of Historical Consciousness: a Western Cultural Achievement or an Anthropological Universal“ (Ajalooteadlikkuse piirid: lääne kultuuri saavutused või antropoloogiline universaal), *Journal of Curriculum Studies* 51:6, 2019, lk 779–797, siin lk 791.

**LISA: ÜKSUSED VÕI ISIKUD,
KELLELT RAPORTÖÖR SAI SISENDMATERJALI**

Raportöör kinnitab oma ainuvastutusel, et ei saanud mingit sisendmaterjali üksuselt või isikult, kes tuleks kodukorra I lisa artikli 8 kohaselt käesolevas lisas ära märkida. Pärast raportööri tagasiastumist asus 28. novembril 2023 raportööri ülesandeid täitma kultuuri- ja hariduskomisjoni esimees.

Üksus ja/või isik

**TEAVE VASTUVÕTMISE KOHTA
VASTUTAVAS KOMISJONIS**

Vastuvõtmise kuupäev	28.11.2023
Lõpphääletuse tulemus	+ : 19 - : 7 0 : 1
Lõpphääletuse ajal kohal olnud liikmed	Asim Ademov, Andrea Bocskor, Ilana Cicurel, Laurence Farreng, Tomasz Frankowski, Catherine Griset, Sylvie Guillaume, Hannes Heide, Irena Joveva, Petra Kammerevert, Niyazi Kizilyürek, Niklas Nienaaß, Rob Rooker, Marcos Ros Sempere, Monica Semedo, Andrey Slabakov, Michaela Šojdrová, Sabine Verheyen, Theodoros Zagorakis, Milan Zver
Lõpphääletuse ajal kohal olnud asendusliikmed	João Albuquerque, Ibán García Del Blanco, Chiara Gemma, Łukasz Kohut, Marcel Kolaja, Emmanuel Maurel, Wolfram Pirchner

NIMELINE LÕPPHÄÄLETUS VASTUTAVAS KOMISJONIS

19	+
PPE	Ademov Asim, Frankowski Tomasz, Pirchner Wolfram, Sojdrová Michaela, Verheyen Sabine, Zagorakis Theodoros
Renew	Cicurel Ilana, Farreng Laurence, Joveva Irena, Semedo Monica
S&D	Albuquerque João, García Del Blanco Ibán, Guillaume Sylvie, Heide Hannes, Kammerevert Petra, Kohut Lukasz, Ros Sempere Marcos
Verts/ALE	Kolaja Marcel, Nienaß Niklas

7	-
ECR	Gemma Chiara, Rooker Rob, Slabakov Andrey
ID	Griset Catherine
NI	Bocskor Andrea
The Left	Kizilyürek Niyazi, Maurel Emmanuel

1	0
PPE	Zver Milan

Kasutatud tähised:

+ : poolt

- : vastu

0 : erapooletu